

A Logosz szépsége

Sztravinszkij híres Harvard-előadásainak egyikében saját tapasztalata alapján elmondja, hogy a komponálás egyfajta matató a hangok körül, azok igazságának és rendjének felfedezése; és az az érzélem, amit ihletnek neveznek, nem más, mint ennek a felfedezésnek az öröme. Az igazi zenész számára fő dolog a hangok körül való matató, azok értelmének, rendjének kutatása és felfedezése. Az érzélem nem valami e fölötti, még kevésbé ez előtti többlet, hanem a felismert igazságban való öröm és gyönyörűség. A zenész ebben az állapotban ismeri fel azt is, hogy mit kell tennie. Aki az érzélemet az igazság és rend megkeresése nélkül akarja megragadni, giccsbe téved. Aki a tettet hajszolja, mindig kívül fog maradni magán a dolgon.

Ez a sorrend: értelem (igazság), érzélem (ihlet), akarat (tett), szinte egész életünk képe lehetne. Fáradhatatlanul kell arra figyelni: mi is a dolog, miről is van itt szó, mik a tények, mi az igazság, mi a dolog értelme, mi a belső rendje. Ebből a kutakodásból és a felfedezésekből (legalább magam számára való felfedezésekből) öröm, gyönyörűség, ihlet, szellem, szeretet fakad. És az ember így találja meg azokat a tetteket, melyek megfelelnek a dolgok igazságának, rendjének.

Guardini híres könyvének (A liturgia szelleme) egyik fejezete ezt a címet viseli: „A Logos elsőbbsége az Ethos fölött”, vagyis: az ismeretnek elsőbbsége van a tettel szemben. Ugyanitt elmondja: „az érzélemet a gondolat vezesse, támogassa, nemesítse”. Milyen sokszor téved a mai ember abba, hogy érzelmei vagy erős akarata vakon viszi egy irányba, mely nem a tényeken, nem az igazságon, nem a renden nyugszik. S ezen nem segíthetünk mással, mint hogy „studírozzuk” a dolgokat, megismerünk, időt hagyunk a felismerésekre és felfedezésekre, egy bizonyos távolságot tartunk a dolgokkal, de első-sorban önmagunkkal szemben.

A lelki élet, az imádság is az igazságból fakad, szeretetben virágzik ki, s tetté érlelődik. De nem úgy, hogy az igazságból tanulságokat vonunk le, hanem sokkal titkosabban: az igazság ihletéből lép elő a tett. Amint a Lélek, akiről úgy szoktunk beszélni —joggal—, mint Tűzről, lendületről, ihletről, ugyanakkor „az Igazság Lelke”, aki „megtanít titeket mindenre”, s aki úgy tölti be a földkerekséget, hogy „nála vagyon a Szó értelme”.